

Ханеграаф, В. (2016). *Западный эзотеризм. Путеводитель для запутавшихся* (Е. Зоря, пер. с англ.). Москва: Центр книги Рудомино.

Значення світу об'єктів у філософії культури Георга Зіммеля

Денис Султангалієв

Національний університет «Києво-Могилянська академія»
(Київ)

Георг Зіммель – філософ, маргінальний для академічної сфери свого часу, котрий майже все життя пропрацював на скромній посаді позаштатного приват-доцента. Його маргінальність була зумовлена його увагою до надто екзотичних для академічної системи того часу тем: таких як мода, урбаністична проблематика, жіноча культура тощо. Звісно, на це мало вплив і його єврейське походження та антисемітизм в Німеччині початку 20 століття. Здобувши славу через кілька десятиліть після смерті, він вже був радше Зіммелем-соціологом, філософський доробок якого розглядався як цікавий придаток. А ті дослідження, що все ж спрямовуються на його філософію культури, у пострадянському дискурсі переважно доволі консервативні, як от тогорічна стаття Світлани Левіт (Левит, 2019). Одним із головних складників доволі консервативних прочитань Зіммеля є центрування уваги здебільшого саме на суб'єкті, тоді як процес творення культури, відповідно до Зіммеля, навряд чи дає підстави недооцінювати світ об'єктів. Тож мені в моїй доповіді стоїть на меті дещо відновити справедливості та зосередити свою увагу на ролі «світу об'єктів».

Розбудовуючи модель культури, Зіммель пропонує нові формули взаємовідношення суб'єкта та об'єкта в культурі. Загалом можна виокремити дві ключові формули – формулу конституювання суб'єкта та формулу розбудови світу об'єктивних культурних форм. Коли я пишу про зосередження уваги на ролі об'єктів, мені йдеться не про другу формулу, а про визначення впливу об'єктів на обидва процеси, висвітлені у цих формулах.

Формула конституювання суб'єкта.

Формула конституювання суб'єкта, згідно зі Зіммелем, полягає в тому, що культурний процес є певним шляхом суб'єкта до себе ж потенційного, і цей шлях пролягає через світ відчужених об'єктів як певну серединну ланку, яка свідчить про те, що задля самоконституювання суб'єкту, необхідна сфера відчужених об'єктів (Зиммель, 2013, с. 187). Вони, керовані своєю автономною логікою, захоплюють суб'єкта і або генерують його докорінне оновлення, або заводять у глухий кут своїх структур, існування яких, хоч і було започатковано вітальними суб'єктами, але логіка яких – вже поза природою та розумінням цих суб'єктів. Для Зіммеля ця потенційна невдача суб'єкта на шляху до себе ж, його загубленість в інакшобуттєвих відчужених формах і є апофеозом «трагедії культури» (Зиммель, 2013, с. 190). Важливість цієї формули в тому, що повноцінна суб'єктність не є чимось первинно даним, а генерується впродовж контакту суб'єкта зі світом автономних об'єктів, тож це генерування суб'єктом себе ж залежить не так від іманентних властивостей суб'єкта, як від об'єктивних форм, контакт з якими він переживає.

Формула розбудови світу об'єктивних форм.

Ще значнішою є роль об'єктивізованих культурних форм у сфері розбудови власних структур. Культурна логіка об'єктів, відповідно до Зіммеля, зумовлює як саму специфіку існування конкретних культурних форм, так і перспективу еволюції всієї об'єктивної культури і появу подальших об'єктів та форм. Таким чином, ця логіка об'єктів формує та нав'язує нові потреби для людей як вітальних суб'єктів. Це так само стосується і сфери знання, де на певному етапі розвитку певної науки технічні подробиці емансипуються від культурного призначення цієї науки. І ця внутрішня логіка науково-технічних операцій бере гору над людиною (у цьому випадку саме над науковцем), котра стає для відчуженої форми інструментом для самовідтворення та розвитку (Зиммель, 2013, с. 197). Тобто поглянувши на протистояння, чим і є, згідно зі Зіммелем, творення культури, без права першочерговості для вітального суб'єкта, взаємодію суб'єкта та об'єкта можна описати так: вже наявні культурні форми мають логіку своєї подальшої еволюції, але для свого роз-

витку потребують інструмента у вигляді вітального суб'єкта, котрий і буде використаний для здійснення еволюційного розвитку.

З огляду на ці два чинники, маємо дві точки перетину суб'єктів та об'єктів, і в обох з них не можна недооцінювати значення об'єктів, адже і потенційна культура знаходиться в руках автономної логіки цих об'єктів, і конституювання суб'єкта пролягає крізь лабіринти їхніх структур та алгоритмів. Безперечно, такий стан справ не відповідає класичним уявленням про активного суб'єкта як актора дії та пасивного об'єкта як того, на що спрямована дія. І хоча суб'єкт і досі залишає за собою первинний імпульс, цей імпульс вже є радше функцією для процесу формування культури, а не одкровенням, дія якого спрямована на інертну масу вже існуючої культури. Об'єкти ж, замість пасивної участі, здобувають іманентні різномірні алгоритми власного розвитку, розкрити які можна лише втіливши їх у життя.

Список посилань:

Зиммель, Г. (2013). Понятие и Трагедия Культуры. In Г. Зиммель, *Избранное. Философия Культуры*. Москва: ЦГИПринт.

Левит, С. Я. (2019). Философия культуры Г. Зиммеля. *Вестник культурологии*, 1(88), 82–108.

Роль и задачи философа в науке

Алексей Тарасов

Философский словарь определяет задачей раздела философии науки исследование существенных характеристик и методологических принципов науки. Пожалуй, наиболее значимым для науки результатом этого исследования могла бы стать разработка методологии решения научных споров – предложены критерии оценки теорий и способы достижения консенсуса в научном споре. Следует признать, что до достижения этого результата еще достаточно далеко. Кун, указав на существо-